

POUKE, TEKOVINE I TRAJNA NADAHNUĆA

Pre četvrt veka, u revolucionarnoj oslobodilačkoj borbi radničke klase i naroda Jugoslavije, udareni su temelji Jugoslovenske narodne armije, koja od tih ustaničkih dana 1941. do danas prolazi kroz neprekidan proces svog jačanja i usavršavanja. Izrasla u revoluciji, stvorena naporom i borbom svih naših naroda, Jugoslovenska narodna armija je bila i ostala revolucionarna i narodna oružana snaga, izvršavajući dosledno, predano i odgovorno svoje zadatke u svim fazama naše revolucionarne borbe u proteklih 25 godina.

Danas, na jubilarnu godišnjicu naše armije, značajno je osvrnuti se na uslove u kojima je ona stvorena, na puteve njene izgradnje u oslobodilačkom ratu, ne samo zato da bi se sagledale izvanredne teškoće koje su pri tome morale biti savladane — i koje su savladane — već da bi se imao i celovitiji pogled na njenu današnju funkciju u našoj socijalističkoj zajednici.

Koliko je KPJ, sa drugom Titom na čelu, bila duboko srasla sa širokim narodnim masama i radničkom klasom Jugoslavije, veoma reljefno su pokazali događaji od pre 25 godina, kada se stara antinarodna monarhistička državna tvorevina jugoslovenske buržoazije raspala pred najezdom fašističkih hordi. Kada je izgledalo da je sve propalo, revolucionarno rukovodstvo sa drugom Titom na čelu ocenjivalo je da tek nastaju prave mogućnosti za organizovanje opštenarodnog otpora. I ne samo to. CK KPJ je stao na stanovište da će uskoro sve više i brže sazrevati i unutrašnji i spoljni uslovi, povoljni za dizanje ustanka

Redakcija časopisa »Vojno delo« zatražila je od generala armije Ivana Gošnjaka odobrenje da u ovom broju objavi predgovor inostranim izdanjima knjige druga Tita »Izabrana vojna dela« (Vojnoizdavački zavod JNA — 1966). Autor se odazvao molbi redakcije i za ovu priliku pripremio napis koji objavljujemo.

i otpočinjanje svenarodnog oslobodilačkog rata. Otuda je prozivilazila patriotska i internacionalna obaveza jugoslovenskih komunista i svih drugih progresivnih snaga zemlje da izvrše svestrane pripreme za takav rat.

KPJ je bila u stanju da se u najsudbonosnijim danima istorije svojih naroda tako orijentiše jer je pod Titovim rukovodstvom još u predratnim godinama revolucionarne političke borbe izgradila odgovarajuću revolucionarnu strategiju i taktiku, usmerene na razrešavanje ključnih društvenih, ekonomskih, nacionalnih i političkih problema naših naroda i narodnosti. Politička platforma KPJ i sadržina njenih političkih akcija, kojima je mobilisala najšire radne mase, učinile su je stvarnom narodnom partijom. Njena politička linija je najadekvatnije izražavala društvene interese širokih slojeva radnih ljudi svih naših naroda i otvarala perspektive njihovoj borbi za bolji život.

Dosledni ovom revolucionarnom, patriotskom i internacionalističkom uverenju, jugoslovenski komunisti se nisu mogli oglušiti o svoje istorijske odgovornosti ni aprila 1941, kada je bivša jugoslovenska vojska kapitulirala pred fašističkim zavojevcima. Oni su, boreći se za narodna prava, i do tada prolivali svoju krv po kraljevskim robijašnicama, po ulicama svojih voljenih gradova i mesta, u sukobu naroda i policije, a i na frontovima Gvadalahare, Ebra, Madrida, gde se polagao ispit internacionalističke solidarnosti u borbi protiv fašizma. Pogotovo su bili spremni da to učine kada su nastupili najsudbonosniji dani u istoriji njihovih naroda.

Procena situacije koju je 1941. godine dao Josip Broz Tito kao generalni sekretar KPJ pokazuje da je partija kojoj je on stajao na čelu bila u stanju da oceni revolucionarni momenat i da nađe puteve kojima će se razvezati oslobodilačke i revolucionarne snage narodnih masa. Značaj te procene se time, međutim, ne iscrpljuje. Ona pokazuje da je naš revolucionarni radnički pokret bio sastavni deo onih opštih progresivnih kretanja u svetu kao celini, otpočetih razvojem i borbom međunarodnog radničkog pokreta, koja su u toku rata našla svojevrstan izraz i u jedinstvu svih antifašističkih snaga u borbi protiv fašizma. U njoj je dat briljantan primer realne ocene objektivnih i subjektivnih, opštih i posebnih uslova razgaranja oslobodilačkog i revolucionarnog rata na jugoslovenskom tlu i u njima sadržanih opštih objektivnih zakonitosti oslobodilačke borbe na datom stepenu razvoja. Pada u oči i objektivan, kritički odnos prema vlastitim akcijama sa ciljem da se izvuku iskustva i odmah primene u daljoj borbi. Uvek okrenut neposrednom životu i najtešnje povezan sa masama radnih ljudi, proveravajući svoje stavove u praksi i učeći se na njoj, naš revolucionarni i progresivni pokret, a pre svega njegovo idejno i političko vodeće jezgro i snaga — KPJ — bio je u stanju da usvaja korekciju prakse i stvaralački iznalazi oblike borbe koji

su u datim uslovima najpotpunije odgovarali bitnim interesima radnog naroda Jugoslavije.

Životni put druga Tita simbolično odražava proces razvoja i jačanja onih progresivnih i revolucionarnih snaga našeg društva koje su sa njim na čelu povele narod u revoluciju i otvorile novu eru naše istorije — eru revolucije i izgradnje socijalističkog društva. Sin siromašnog seljaka, bravarski radnik, borac za pobedu Oktobra, organizator revolucionarnog sindikalnog pokreta u svojoj zemlji, jedan od rukovodilaca ilegalne KPJ, Tito je u štrajkovima, u oružanoj borbi na frontovima prve socijalističke revolucije, u revolucionarnoj borbi protiv monarhofašističke diktature u svojoj zemlji, u svim potrebama i krizama koje je preživljavao predratni jugoslovenski komunistički i radnički pokret, u zatvorima i teškim uslovima ilegalne borbe, izrastao u prvu ličnost našeg revolucionarnog pokreta, ideologa, organizatora i rukovodioca KPJ, koja je pod njegovim rukovodstvom učvrstila i zbila svoje redove i izgradila platformu masovne političke borbe i stvarno postala, posle aprilskog sloma 1941. godine, iako progonjena i malobrojna, najuticajnija politička snaga zemlje.

Izdaja vladajućih vrhova i politika okupatora su do maksimuma zaoštrile sve one unutrašnje probleme koji su i do rata teško pritiskali radne ljude Jugoslavije. Borba protiv okupatora u toj situaciji očitavala se kao vitalna potreba naroda i narodnosti Jugoslavije; sazrevanje i razrastanje oslobodilačkog i revolucionarnog raspoloženja i spremnosti narodnih masa bilo je neizbežno. KPJ je to odmah sagledala i, ocenjujući da će razvoj rata neminovno dovesti do jačanja antifašističkih snaga u svetu kao celini, imala je snage i smelosti da se orijentiše na oružanu borbu i rat protiv okupatora. Odluka u tom pogledu je u CK KPJ bila donesena još u aprilu 1941. Od tada se počelo i sa pripremama za dizanje ustanka. Zahvaljujući tome, revolucionarne snage su već u junu bile spremne i sposobne da u uslovima koji su nastali napadom Hitlerovih hordi na SSSR dignu ustanak usred fašističke evropske tvrđave. Činjenica da je Sovjetska armija preuzela na svoja pleća osnovni teret rata i angažovala glavne oružane snage fašizma, bila je i neposredan podstrek za početak opšteg ustanka naroda porobljene Jugoslavije. Taj momenat se nije smeo propustiti kako zbog interesa vlastitog naroda tako i sa stanovišta internacionalističke solidarnosti sa prvom zemljom socijalizma. Istorija je potvrdila ispravnost takvog stava.

Dići ustanak nije značilo poći u rat bez rizika; fašizam se nalazio na vrhuncu svoje moći, a i uslovi za dizanje ustanka u Jugoslaviji bili su veoma teški. Zemlju su razdirale posledice dugogodišnje politike vladajućih klasa koje su na šovinističkim i religioznim osnovama sejale mržnju između naroda. Zemlja je stenjala u bedi i nemaštini. Izdaja vladajućih vrhova ostavila je narod goloruk, na milost i nemilost fašističkih zveri.

Hitlerov i Musolinijev fašizam su nastojali da takvo stanje što bolje iskoriste. Oni su pocepali zemlju, smišljeno nastojali da prodube međunacionalne antagonizme kako bi izazivanjem bratoubilačkog rata i pojačanim terorom otvorili proces i fizičkog istrebljenja jugoslovenskih naroda. Kapitulantski vladajući krugovi, koji su izdali zemlju, stavljajući se jednim delom i otvoreno u službu okupatora, svesrdno su pomagali ostvarivanje tog paklenog plana. Utoliko više bilo je potrebno izgraditi političku platformu, prihvatljivu za sve narode Jugoslavije, i strategiju i taktiku oružane borbe kojom će se prevladati privremene prednosti okupatora, iskoristiti sve objektivno date pogodnosti za oružanu borbu i u procesu njenog razvoja izvojevati nadmoć i konačno pobediti.

Politička platforma na kojoj je Tito, na čelu CK KPJ, okupio sve progresivne snage i sve narode Jugoslavije u rat protiv fašizma bila je *platforma narodnooslobodilačke borbe protiv okupatora*. Ona je bila bliska svim patriotskim snagama zemlje, bez obzira na njihovu versku i nacionalnu pripadnost i ideološko i političko uverenje. Komunisti su bili vodeća snaga borbe, ali su to postali svojim u borbi potvrđenim patriotizmom i hrabrošću, svojom odanošću narodu i dokazavši u praksi da rat koji pokreću i vode za nacionalnu slobodu i bolji život svog naroda ima perspektive i da rešava njegove bitne probleme. Josip Broz Tito je 10. avgusta 1941. godine definišući zadatke partizanskih odreda naglasio da oni »... nisu borbene formacije bilo koje političke partije — u konkretnom slučaju ni Komunističke partije, bez obzira što se komunisti bore u prvim redovima — već su to borbeni redovi naroda Jugoslavije, u kojima treba da se bore svi rodoljubi, sposobni za oružanu borbu protiv okupatora, bez obzira na političko uvjerenje«. I da: »Politička linija partizanskih odreda mora biti: narodnooslobodilački antifašistički front svih naroda Jugoslavije, bez razlike na politička i vjerska ubjeđenja«.

Na toj osnovi stvoreni su uslovi i za zajedničko i ravnopravno učešće svih naroda Jugoslavije u ratu protiv fašizma. To je bilo od posebnog značaja jer je nerešeno nacionalno pitanje bilo jedna od rak-rana stare Jugoslavije, koju je okupator nastojao obilato da iskoristi. Stoga je Josip Broz Tito, razrađujući političku platformu NOB, posebno ukazivao na bratstvo i jedinstvo naroda Jugoslavije i izgradio osnove za rešenje nacionalnog pitanja u Jugoslaviji još u toku rata protiv okupatora:

»Riječ narodnooslobodilačka borba — bila bi samo jedna fraza, pa čak i prevara, kada ona ne bi, osim opštejugoslovenskog smisla, imala i nacionalni smisao za svaki narod posebice... kada narodnooslobodilačka borba ne bi imala tu sadržinu da zaista nosi slobodu, ravnopravnost i bratstvo svim narodima Jugoslavije. U tom i jeste suština narodnooslobodilačke borbe«.

Narodnooslobodilački rat protiv okupatora u Jugoslaviji neizbežno je morao imati i karakter revolucionarne borbe za

bolji život naroda. Nenarodne vladajuće klike izdale su zemlju zbog svog uskog, eksploatatorskog interesa. Otuda je uništenje njihovih političkih i društvenih pozicija u zemlji bilo bitna pretpostavka borbe za stvarnu i trajnu nacionalnu slobodu. U formi oslobodilačke borbe protiv okupatora — kao osnovnog zadatka, u isto vreme su se morala rešavati i osnovna pitanja socijalističke revolucije.

Vlastodršci stare Jugoslavije su u oružanoj sili okupatora videli garanciju za očuvanje svojih starih pozicija. Zato su se delom, kao i sav stari aparat državne vlasti, stavili u službu okupatora. Otuda je uništavanje okupatorskog aparata i njegove oružane sile faktički predstavljalo i uništavanje osnovne snage na koju su se oslanjali bivši nenarodni režimi, a izgradnja nove narodne oružane sile i nove narodne vlasti, na mesto srušenog okupatorskog aparata, dobila je karakter revolucionarnog akta u procesu izgradnje nove državnosti. Nova revolucionarna narodna politička vlast, koja je jačala svakom pobedom nad okupatorom i njegovim slugama, postajala je neprelazna brana eventualnim pokušajima bivših vlastodržaca koji su pobjegli iz zemlje da pomoću nekih drugih, stranih snaga povrate stari društveni poredak. Borba za nacionalno oslobođenje pokazala se neodvojivom od borbe za socijalno oslobođenje. Tu nepobitnu istinu maršal Tito je izrazio sledećim rečima:

»Pozvati narod samo u borbu protiv okupatora, a ne dati mu istovremeno da razumije da će se tom borbom ujedno postići nešto novo, mnogo bolje, da se neće više vratiti staro — tako ne bi bilo moguće okrenuti sve narode u tu borbu, niti tako široke mase naroda zainteresovati za nju, niti bi se u njoj moglo izdržati do kraja, tj. pobijediti«.

CK KPJ na čelu sa Josipom Brozom Titom je, ocenjujući uslove u okupiranoj Jugoslaviji, bio došao do zaključka da je partizanski oblik ratovanja najpogodnija forma borbe u datim uslovima i najprikladniji oblik dizanja naroda na ustanak. Borbe koje su partizani pokrenuli u svim krajevima zemlje onemogućile su neprijatelju da koncentriše svoje inače neuporedivo veće vojne efektivne, jer je morao da čuva i obezbeđuje ključne strategijske tačke i pravce.

Partizanski odredi su bili početna forma vojne organizacije ustanka. Njihov zadatak je bio da pokrenu mase, nanesu udare okupatoru i stvore osnove za dalje organizaciono izrastanje oružane sile ustanka u armiju. Orijentacija na postepenu izgradnju armije u saglasnosti sa stepenom narastanja NOB i učešća masa u njoj bila je jedan od osnovnih elemenata Titove ratne strategije. Već avgusta 1941. on je pisao da će se, prema potrebi, »u slučaju povoljnih strategijskih i drugih okolnosti, radi izvođenja krupnih operacija« stvarati »od više partizanskih odreda krupne vojne jedinice«. A početkom januara 1942. on u jednom pismu podvlači: »... mi namjeravamo stvoriti više

proleterskih brigada u raznim pokrajinama, koje će biti sposobne da izvrše ne samo one zadatke koji se danas stavljaju pred nas nego i one u drugoj etapi borbe«. Krajem novembra iste godine Josip Broz, sumirajući dotadanje rezultate borbe, ukazuje na dalji razvoj: »naše brigade, koje su izrasle iz malih partizanskih odreda, koje su narasle u divizije, sutra će prerasti u korpusu i armije, jer su one jezgro iz kojeg naš narod kuje svoju armiju, da mu stvori pravu slobodu i srećniju budućnost«.

Posmatran u celini, proces organizacione izgradnje Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije pokazuje nekoliko bitnih karakteristika.

Organizacija narodnooslobodilačke vojske nikada nije bila statična. Počelo se sa partizanskim odredima koji su se borili oko svojih gradova i sela. Stvaranjem brigada (krajem 1941. godine) dobile su se jedinice koje više nisu bile vezane za svoj uži kraj, već su vodile borbu na bilo kom delu teritorije, svuda gde su po zadatku bile upućene. Sa formiranjem divizija i korpusa (1942), a pogotovu armija (1944), težište izgradnje armije prelazi na njih, ali se ne zanemaruju ni prvobitni, organizacioni oblici. Partizanski odredi koji su do kraja rata bili integralni deo vojne organizacije i nezamenljiva forma mobilizacije masa, dizanja narodnih ustanaka i neposredni oslonac narodne vlasti na terenu. Titova nastojanja su, s jedne strane, bila usmerena na to da u svakoj etapi razvije one oblike koji bi najadekvatnije odgovarali datom odnosu snaga i stepenu razvoja ustanka, a sa druge, da to budu oblici koji će, u isto vreme, biti faktor daljeg rasplamsavanja narodne borbe i instrument prerastanja narodnog ustanka u opštenarodni rat. U tome je došla do izražaja vanredna politička i vojna sposobnost Vrhovnog komandanta da pravovremeno uoči prelomne momente i da novim političkim i vojnim rešenjima da nove podstreke razvoju borbe. To vrlo reljefno izražavaju i sledeće njegove reči, kojima je obrazlagao formiranje krupnih združenih formacija NOVJ:

»Stvaranje divizija i korpusa, stvaranje naše narodne vojske došlo je baš u vrijeme kad su za to sazreli svi uslovi, kad se za to pokazala neophodna potreba, kad su već bile stvorene mnogobrojne brigade i bataljoni, kad su te brigade i bataljoni bili naoružani skoro svim vrstama oružja (osim avijacije), kad je postalo nemoguće rukovoditi na dosadašnji način svim brigadama, bataljonima i odredima, i konačno, kad je oslobođen veliki dio naše teritorije, pa se ukazala potreba za ofanzivnim operacijama krupnijeg karaktera« (novembar 1942).

Svojim poredama nad neprijateljem armije su krčile prostor novoj državnosti koja se rađala u vatri oslobodilačkog rata. Uništavajući okupatora i njegovu vlast, oslobodilačka vojska je nosila slobodu, rušila osnove starog društvenog i političkog poretka, bila odlučujuća poluga revolucije i prvi organ nove narodne države. Brojni porast i organizacioni razvoj armije

vanredno su živo reflektovali stepen masovnosti borbe i složenost problema koje je trebalo rešavati i na drugim područjima. Ukoliko se narod više uključivao u oružanu borbu, utoliko su se više stvarale sve veće slobodne teritorije koje je trebalo braniti i obezbediti da se na njima organizuju osnove novog društveno-političkog poretka. To je bilo jedno od centralnih pitanja strategije narodnooslobodilačkog rata. Ono se rešavalo sa prvim pobedama jugoslovenskih partizana 1941, na prvim oslobođenim teritorijama.

Slobodna teritorija je, po pravilu, branjena aktivnom odbranom, neprekidnim ofanzivnim dejstvima, primoravanjem neprijatelja da se grupiše i povuče u gradove, da se on brani, a ne mi, izbegavanjem držanja krutih frontova i primene odsudne odbrane. Praktički je to značilo — ne braniti slobodnu teritoriju pasivno, već aktivno i nastojati da se inicijativa, po svaku cenu, zadrži u našim rukama. Primorati neprijatelja da se on brani od naših neprekidnih napada bio je jedini mogući način da se odbrani slobodna teritorija. Samo prilikom velikih neprijateljevih ofanziva naše su jedinice napuštale teritoriju, ali su zato uvek oslobađale drugu, najčešće još veću, i docnije se ponovo vraćale na privremeno izgublenu teritoriju. Takav način borbe omogućio je našim snagama da neprekidno drže inicijativu u svojim rukama, a okupator je do inicijative mogao doći tek povremeno, i to uglavnom samo onda kada je preduzimao krupne vojne operacije. Ovu strategijsku koncepciju narodnooslobodilačkog rata Vrhovni komandant NOVJ je novembra 1942. sažeto definisao sledećim rečima:

»Ofanzivni duh za vrijeme neprijateljske ofanzive ispoljavao se u snažnoj smjeloj partizanskoj taktici, taktici prodora u neprijateljsku pozadinu u uništavanju ne samo komunikacija nego i neprijateljskih centara snabdijevanja, njegovih baza, koje su za vrijeme neprijateljske ofanzive vojnički oslabljene ili su potpuno ispražnjene. Ne treba da se bojimo opkoljavanja, kao što se nismo bojali ni onda kad smo imali manje jedinice. Svaki naš gubitak neke teritorije mora u isto vrijeme značiti dobitak nove, još veće i važnije teritorije«.

Upravo zato je izgradnja taktike i operativne veštine nove armije neprekidno bila u centru pažnje druga Tita. U mnogim svojim naređenjima i direktivama on daje uputstva komandama i štabovima, ukazuje na propuste i greške, razvija nove operativno-taktičke ideje i zamisli i neumorno nastoji da celokupni kadar ovlada jedinstvenom vojnom doktrinom narodnooslobodilačkog rata. U uslovima rata kakav su vodili naši narodi veliki porazi, a naročito gubici u živoj sili, mogli bi imati teške političke posledice. Moralno-politički faktor u takvim uslovima imao je veoma veliki značaj; naše pobeđe su ulivale veru i onima koji su još oklevali. Trebalo je, zato, ovladati takvom voj-

nom veštinom kojom će se nadvladati protivnik, nametnuti mu borbu u vreme, na mestu i u okolnostima koji su bili povoljniji za formacije oslobodilačke vojske i u formi koja im je, s obzirom na odnos snaga u datoj etapi rata, najbolje odgovarala. To je bilo utoliko važnije što NOVJ sve do 1943. godine nije dobila nikakvu pomoć sa strane, a do 1944. nije dobila tešku ratnu tehniku. Trebalo je oteti oružje od neprijatelja i tim istim oružjem ga tući. Zato je Tito stalno, a naročito u prvim fazama borbe, naglašavao: »... brzi iznenadni udari, noćni napadi, neprijatelja opkoliti i redovno ga napadati iz pozadine. Umješnost, kuraž i sposobnost starješine cijeniti po tome kako se neprijatelj napada... iz svake akcije mora se zadobiti plijen u oružju i municiji« (iz Titovog uputstva od 2. maja 1942).

Operativna veština NOVJ nije bila ni šablonska ni statična. Zahvaljujući Titu ona je dobila karakter neprekidne stvaralačke vojne aktivnosti, uz primenu svih oblika borbenih dejstava, od partizanskih do veoma složenih operacija krupnih operativnih jedinica. Zasnovana na ofanzivnom duhu i smelim akcijama, operativna veština NOVJ je upućivala na to da se izbegavaju krute linijske borbe, koje bi davale prednost protivniku: »... moramo izbjegavati da nam neprijatelj, svojom taktikom, nametne odbranu pomoću dugačkih i rasplnutih frontova, začepljavanja rupa itd. Naprotiv, u našoj narodnoj vojsci mora vladati isključivo ofanzivni duh, ne samo kad smo u ofanzivi već i u defanzivi« (Iz Titovog uputstva od novembra 1942). Isto tako, sa narastanjem jedinica, NOVJ je bila sposobna da pređe i na frontalna dejstva krupnih razmera, no i tada je uvek umela vešto da ih kombinuje sa partizanskim dejstvima. Imajući u vidu strategijski odnos snaga na jugoslovenskom ratištu, Tito je uvek znao da insistira na onim aspektima vojne veštine koji su u datoj situaciji u isto vreme bili faktor menjanja datog odnosa u svoju korist, faktor dalje političke mobilizacije naroda i vojnog učvršćivanja do tada izvojevanih tekovina. Oslanjajući se na široku podršku masa koje su u NOVJ videle svoju armiju, a u njenim dejstvima borbu za svoje vlastite, narodne interese, Tito je izgradio jedinstvenu doktrinu narodnooslobodilačkog rata, koju je sam definisao sledećim rečima:

»To je bio *opštenarodni rat*, ali dobro organizovan, vođen iz jednog centra, Vrhovnog štaba, sa *kombinacijom partizanskog ratovanja s frontalnim borbama*«.

Opštenarodni karakter narodnooslobodilačkog rata izraz je i posledica činjenice da su narodi Jugoslavije u njemu videli put kojim će izvojevati osnove za rešavanje svojih bitnih društvenih interesa. Uporedo sa stvaranjem armije, sa prvim partizanskim odredima, počeli su se na oslobođenim teritorijama stvarati i prvi narodni odbori. Formirani u prvi mah, 1941. godine, kao organi opštenarodnog oslobodilačkog pokreta, oni su ubrzo prerasli u organe nove revolucionarne narodne vlasti.

Dubinu i širinu revolucionarnog procesa sadržanog u karakteru oslobodilačkog rata najbolje pokazuje činjenica da su narodni predstavnici svih naroda Jugoslavije novembra 1942. formirali centralni jugoslovenski politički organ: Antifašističko veće narodnog oslobođenja Jugoslavije — Avnoj. Godinu dana kasnije, kada su spoljni uslovi postali povoljniji, ono se konstituise u parlament svih naroda Jugoslavije, vrhovni organ njihovog federativnog i demokratskog uređenja i formira prvu vladu nove Jugoslavije.

U znak priznanja i duboke narodne zahvalnosti Avnoj je Josipu Brozu Titu dodelio zvanje maršala Jugoslavije. Pod rukovodstvom maršala Tita, u toku pune četiri godine neprekidnog i bespoštednog rata protiv okupatora, izrasla je nova Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija, bratska zajednica ravnopravnih naroda. Tekovine izvojevane u borbi postale su osnova na kojoj radni ljudi Jugoslavije grade svoj bolji život i razvijaju odnose sve potpunije socijalističke demokratizacije, u kojima njihova odlučujuća uloga na svim područjima društvenog života dolazi sve više do izražaja. Cena te slobode i perspektive koje je ona otvorila i koje se svakodnevno materijalizuju u rezultatima dinamične izgradnje socijalističkog društva nije bila mala. Ona je u isto vreme, međutim, značila i doprinos naših naroda opštoj borbi protiv fašizma.

Boreći se predano za svoje oslobođenje i za uništenje fašizma, naši narodi su dali milion i sedam stotina hiljada ljudskih života. Malo koji narod je u borbi protiv fašizma podneo tolike žrtve. Oni su najrečitiji izraz doprinosa oslobodilačke borbe u Jugoslaviji zajedničkim naporima ujedinjenih naroda u ratu protiv fašističke koalicije.

Snage narodnooslobodilačke vojske vezivale su svojom borbom u proseku oko 500.000 fašističkih vojnika Nemačke i Italije, domaćih kvislinških jedinica, kao i jedinice fašističkih vlada Bugarske i Mađarske. U tom pogledu se ništa nije menjalo ni onda kada su fašističke sile bile primorane da vode odlučujuće bitke na drugim frontovima. Ofanzivna dejstva naših snaga nisu ni tada dopuštala okupatorima da izvlače jedinice sa našeg ratišta, već su ih, naprotiv, primoravala da dovlače nove snage.

Pred kraj rata pod vrhovnom komandom maršala Tita nalazile su se četiri armije sa 63 divizije i sa ukupno 800.000 boraca.

Govoreći o tom doprinosu, drug Tito je rekao:

»Mjerilo vrijednosti našeg ratovanja ne može biti u tome kako su naši borci bili odjeveni i kakvo je bilo naoružanje, koliko smo imali i kakvih tehničkih sredstava itd., već u tome koliko smo u ratu imali protiv sebe neprijateljskih divizija (koje su okupatorima bile jako potrebne na drugim savezničkim frontovima), koliko i kakve udarce smo bili sposobni za-

davati neprijatelju i, na kraju, — kolika je bila naša brojčana snaga«.

Borbeni prilog naroda Jugoslavije opštim ratnim naporima antihitlerovske koalicije naišao je na zasluženno priznanje svih objektivnih ljudi sveta. Tito i jugoslovenski borci postali su još za vreme rata simbol borbe za slobodu, a njihova dela su značila podsticaj svim iskrenim borcima protiv fašizma.

No, stvaranje naše armije, njen borbeni put, njeno ratno iskustvo nisu za nas samo prošlost koju iz pijeteta treba oživljavati. Oni imaju, u mnogim svojim aspektima, uvek aktuelan značaj. U našim odbrambenim pripremama i u izgradnji armije mi danas bezuslovno moramo polaziti od svih onih kvalitativnih promena do kojih je u svetu došlo u opremi, naoružanju, organizaciji i formaciji oružanih snaga — što sve bitno menja samu fizionomiju borbenih dejstava — i od svih onih kvalitativnih promena do kojih je došlo u našem društvu i u razvoju naše armije u posleratnom razdoblju. Ali polazeći sa te pozicije, mi smo dužni i svakako moramo još upornije, organizovanije i celovitije izučavati naše bogato ratno iskustvo, one njegove fundamentalne komponente čija primena će pospešiti naše današnje napore u izgradnji Armije i doprineti jačanju njene borbene sposobnosti i snage.

U toj svetlosti posmatrano, stvaralačko izučavanje i primenjivanje našeg ratnog iskustva pojavljuje se kao sastavni deo našeg napora na daljoj modernizaciji Armije.

General armije
Ivan GOŠNJAK